بسم الله الرحمن الرحیم

خلاصه پروژه: مقابله با اخبار جعلی در رسانه‌های اجتماعی با ترکیب بینش‌های رفتاری و هوش مصنوعی

از دیدگاه علوم رفتاری، مقابله‌ی موثر با اخبار جعلی، نیازمند شناخت شواهدمحور از عوامل پذیرش، انتشار و اصلاح اخبار جعلی است. از سویی آسیب‌شناسی اقدامات فعلی و استفاده از «ظرفیت هوش مصنوعی» نیز در این راستا ضرورت دارد و ظرفیت مقابله با این پدیده را دو چندان می‌سازد.

مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مقدمه و مسئله

پدیدارشدن شبکه‌های اجتماعی، گردش بی‌سابقهٔ اخبار جعلی را به دنبال داشته و این مسئله به خصوص در زمان وقوع بحران‌ها افزایش قابل توجهی پیدا می‌کند. به دلیل اثراتی که این اخبار بر ذهن، رفتار، تصمیم‌گیری و زندگی افراد می‌گذارند لازم است با آن‌ها مقابله شود و حتی از تولید و انتشار آن‌ها جلوگیری شود. لکن مقابلهٔ موثر با پدیدهٔ اخبار غلط و گمراه‌کننده، نیازمند شناخت عمیق و مبتنی بر شواهد علمی از عوامل موثر بر پذیرش، انتشار و اصلاح اخبار جعلی است و در صورت عدم استفاده از این شناخت مبتنی بر شواهد، نه‌تنها نمی‌توان راهکارهای موثری اتخاذ کرد بلکه ممکن است **اثر عکس** گذاشته و باعث افزایش انتشار و باور اخبار غلط در افکار عمومی شود.

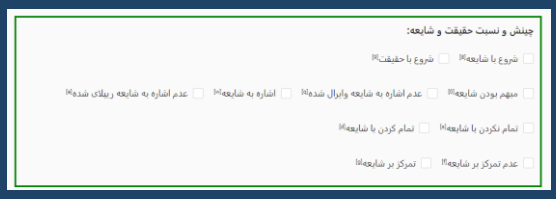
علی‌رغم تلاش‌های موجود در کشور برای مقابله با اخبار جعلی، به علت تکیه‌نداشتن آن‌ها بر یافته‌های علوم رفتاری، نه تنها کارآمدی لازم را ندارند بلکه بر اساس مطالعات این مرکز، بعضاً اثر عکس گذاشته و جزو عوامل تشدیدکننده به حساب می‌آیند. در واقع **بدون بررسی و شناختِ شواهدمحور این مسئله، ممکن است بسیاری از افراد با نیت خوب، ناخواسته باعث افزایش این اخبار در افکار عمومی شوند** و این موضوع اهمیت استفاده از علوم رفتاری در مقابله با اخبار غلط و گمراه‌کننده را دوچندان می‌کند (۱). از سویی در موارد به‌روز جهانیِ کاربرد علوم رفتاری در مقابله با اخبار جعلی، راه‌حل‌های ارائه‌شده، با حوزه‌های دیگر مانند **هوش مصنوعی** ترکیب شده و قابلیت اثرگذاری بیشتری پیدا کرده‌است. بی‌شک در عصر پساحقیقت، یکی از مهم ترین عوامل تعیین‌کننده قدرت کشورها و دولت‌ها، آمادگی حداکثری برای پیشگیری و مقابله موثر با این پدیده و استفاده از ظرفیت هوش مصنوعی در این راستا است.

پروژهٔ حاضر در بهار ۱۴۰۲ به سفارش یک **مرکز پژوهشی علوم شناختی** انجام شده و به دنبال این بود که بر اساس جدیدترین یافته‌های علوم رفتاری به **ارزیابی رفتاری** و برچسب‌زنی ۱۰۰۰ توئیت و **تحلیل رفتاری** و بهینه‌سازی ۴۰ توئیت دیبانک (مقابله و پاسخ به خبرهای جعلی) منتشر شده توسط کنش‌گران در توئیتر بپردازد و ضمن آسیب‌شناسی فعالیت‌های فعلی، نمونه‌هایی درست از برخورد علمی و کارآمد با این دست از اخبار در شبکه‌های اجتماعی را نشان دهد. همچنین در نگاهی بین رشته ای در ترکیب با **هوش مصنوعی**، امکان تولید خودکار این گونه توئیت‌ها را فراهم کند؛ از این طریق که ماده خامی برای یادگیری ماشین فراهم کند و بر اساس آن هوش مصنوعی الگویی به دست آورد تا طبق آن دیبانک (رد خبر جعلی) نامناسب را از مناسب تشخیص داده و در وهلهٔ بعد دیبانک مناسب را تولید کند. این پروژه، به سفارش یک مرکز پژوهشی-دانشگاهی در سال ۱۴۰۲ انجام شد.

خلاصه یافته‌ها

در این پروژه ابتدا **۱.** براساس جدیدترین یافته‌های روان‌شناسی اخبار جعلی **چک‌لیستی** شامل ۱۹ محور شامل معیارها و اصول لازم در مقابله و پاسخ به خبرهای جعلی (دیبانک) استخراج و تدوین شد و **۲.** در **بستر سامانه‌ای** جهت یادگیری ماشین، پیاده شد تا طبق آن ارزیابی رفتاری توییت‌ها انجام شود. **۳.** سپس توییت‌هایی حاوی دیبانک که فعالان توییتری آن‌ها را منتشر کرده بودند مورد **ارزیابی رفتاری** قرار گرفتند. **۴.** همچنین ۴۰ توییت منتخبِ آن‌ها طبق اصول رفتاری و روان‌شناسی اخبار جعلی **بهینه‌سازی** شدند تا به شکل استاندارد و مطلوب تبدیل شوند و نمونه‌ای جهت دیبانک مناسب باشند.

باتوجه به محدودیت‌های نهاد کارفرما، امکان انتشار یافته‌ها وجود ندارد. در زیر تصویر بخشی از سایتِ طراحی‌شده و تحلیل رفتاری توییت‌ها آمده‌است.

توصیه‌های سیاستی

سهم قابل‌توجهی از انتشار اخبار جعلی در رسانه‌های اجتماعی مربوط به افراد دغدغه‌مند و با نیّت خیری است که به دلیل ناآگاهی از شواهد علمی مرتبط با روان‌شناسی اخبار جعلی، پذیرش و انتشار این اطلاعات را افزایش می‌دهند. بنابراین لازم است دستگاه‌ها و اشخاص مختلفی که قصد نقش‌آفرینی در این حوزه را دارند، مبتنی بر یافته‌های علمی روز دنیا فعالیت کنند. از ۱۰۰۰ توییت برچسب‌خورده در این پروژه می‌توان برای یادگیری ماشین بهره برد تا در آینده این فرایند به‌صورت ماشینی و با سرعت و دقت بیشتری انجام شود. در نتیجه هم می‌توان توییت‌های منتشرشده را از زاویهٔ یافته‌های روان‌شناسی اخبار جعلی به شکل کارآمدتر بررسی کرد و هم در وهلهٔ بعد به‌صورت ماشینی، توییت‌هایی موثر برای پاسخ به شایعات روز تولید کرد و از این حیث در مقیاس یک رسانه‌ی اجتماعی و به‌طور کاملا موثری با اخبار جعلی منتشرشده مقابله کرد.

پژوهشگران طرح: زینب امینی، زینب آرمانیان، عطیه آقامیری، حانیه بیات مختاری.

مرکز بینش‌های رفتاری ایران، متشکل از جمعی از دانش‌آموختگان روان‌شناسی دانشگاه تهران بوده که با هدف کاربردی‌سازی رویکرد بینش‌های رفتاری (BI) در مسائل و مشکلات مختلف جامعه ایران فعالیت می‌کند. این مرکز تاکنون پروژه‌های متعدد رفتاری با سازمان‌های مختلف اعم از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و شهرداری تهران انجام داده‌است.

ضلع شمال غربی چهارراه ولیعصر عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف، خانه اندیشه‌ورزان

iranbehavioralinsights.ir

@iranbehavioralinsights

۰۹۳۰۳۱۸۷۲۲۰

منابع

(1) Behavioral Scientist. (2020). *Why We're All Likely Spreading Misinformation, and How to Stop*. Retrieved from https://behavioralscientist.org/why-were-all-likely-spreading-misinformation-and-how-to-stop/